

AZ 1926. ÉVI BAKKALAUREÁTUSI VIZSGÁLATOK.

A tavalyi bakkalaureátusi vizsgák elszomorító eredménye és a Magyar Pártnak az Averescu-kormánnyal kötött paktuma után, melyben iskolaügyi kérdésekben nem jelentéktelen eredmények foglaltattak ígéreték gyanánt, azt várta a magyarság, hogy az idei bakkalaureátusi vizsgák megnyugtató eredményeket fognak hozni. Várhatta annál is inkább, mert az első vizsgákon szerzett tapasztalatok rendelkezésére állottak, mert a felekezeti és állami iskolák között a tavaly még fennállott kisebb-nagyobb tantervi eltérések közül némelyik a múlt évben nem állott fenn vagy legalább is kisebbedett. És várhatta főképp azért, mert a magyar ifjuság román nyelvbeli tudása ez évben mindenesetre nagyobb volt, mint a tavaly, ha egyébert nem, már csak azért is, mert egy évvel tovább tanulta a nyelvet.

Lássuk, mi valósult meg ezekből a várakozásokból.

A közoktatásügyi miniszterium jelentése szerint¹ az egész országban vizsgálatra jelentkezett 4997 tanuló, sikerrel vizsgázott 2631 = 52'65 %. A tavalyi eredmény² ezzel szemben ez: 3877 tanuló közül átment 1887 = 48'5%. Tartományok szerint:

1925-ben			
Régi királyságban	1650,	átment	955 = 57'8 %;
Besszarábiában	429,	"	145 = 33'8 " ;
Bukovinában	359,	"	122 = 34'2 " ;
Erdélyben	1558,	"	671 = 43'1 " ;

1926-ban			
Régi királyságban	2772,	átment	1529 = 55'17 %;
Besszarábiában	329,	"	179 = 54'5 " ;
Bukovinában	341,	"	181 = 53 — " ;
Erdélyben	1555,	"	742 = 47'68 " .

Megállapíthatjuk ezek alapján, hogy az idén jelentkezett tanulók száma — a régi királyság tanulói létszámának feltűnő emelkedése kivételével — a többi összes tartományokban csökkent, igaz, hogy Bukovinában és Erdélyben nagyon keveset, de Besszarábiában már jelentékenyen. Megállapíthatjuk azt is,

¹ Az adatokat az Ellenzék 1926. jul. 24. számából vesszük, helyességükről nem felelünk.

² L. Erdélyi Irodalmi Szemle, 1926. 1. sz.

hogy az átmentek %-a a régi királyságban csökkent, a tartományokban mindenütt emelkedett. De ez emelkedés nagyon beszédes különbségeket mutat: Bessarábiában az emelkedés több mint 20%, Bukovinában több mint 18%, Erdélyben ellenben csak 4 6%. A régi királyság gyenge eredménye s a tartományoknak a múlt évivel szemben mutatkozó jobb eredménye nem abban találja magyarázatát, mintha a régi királyság vizsgáló bizottságai a tavalyhoz képest szigorubban, a tartományok bizottságai pedig enyhébben jártak volna el, hanem abban, hogy a régi királyság VIII. osztályt végzett tanulói a tavalyi feltűnően jobb eredményekben bizakodva, teljes számmal jelentkeztek a bakkalaureátusi vizsgára, míg a tartományoknak tanulói — okulva a tavalyi rettenetes „mészárláson“ — önként, maguktól elvégeztek egy bizonyos kiostálást és a VIII. osztályt végzetek közül sokan nem jelentkeztek vizsgára.

Ezeken a tartományok szerinti eredményeken belül nagyon nagy eltérések vannak az egyes vizsgáló bizottságok és az egyes intézetek tanulói által elért eredmények között. Minthogy azonban e tekintetben csak a napilapok adataira vagyunk utalva, melyek — mint meggyőződtem — egymástól igen gyakran eltérnek, ezekből teljesen megbízható eredményeket következtetni nem lehet. Hogy csak egy néhány feltűnő példát említsék: a nagybányai liceum 14 tanulója közül egy sem bukott, ellenben az ugyanott vizsgázott „lic. mănăstiresc maghiar“ 5 tanulója közül 4, tehát 80% bukott. A marosvásárhelyi bizottság előtt vizsgázott 16 csikszeredai ifju közül csak 4 = 25% ment át, de a marosvásárhelyi r. kath. főgimnázium 11 tanulója közül 6 = 54'55%. A kolozsvári Regina Maria leányliceum 24 növendéke közül átment 22 = 91'67%, de a kolozsvári ref. fiuliceum 25 növendéke közül csak 5 = 20%. A bukaresti II. sz. bizottság (leányok vizsgáztak) 100 leány közül 69 = 69%-ot bocsátott át, ellenben a reáltagozatot végzetek III. sz. bizottsága 101 közül csak 51-et = 50'5%-ot. Amint látjuk, meglehetősen nagy eltérések vannak az eredmény szempontjából az egyes intézetek és bizottságok között.

Még nagyobbak lesznek az eltérések, ha a magyar felekezeti intézetek eredményeit vizsgáljuk.

Római kath. liceumok:

Marosvásárhely, jelentkezett	11,	átment	6 = 54'54%;
Gyulafehérvár	22,	„	5 = 22'72 „;
Kolozsvár	23,	„	6 = 26'08 „;
Csikszereda	16,	„	4 = 25— „;
Székelyudvarhely	6,	„	0 = 0— „;
Brassó	17,	„	7 = 41'17 „;
Kézdivásárhely	14,	„	7 = 50— „;

Az összes r. kath. liceumokból jelentkezett 109, átment 35 = 32'11%. A legrosszabb eredményt mutatja a székelyud-

varhelyi 0%-kal, a legjobbat a marosvásárhelyi 54'54⁰/o-al.

Ref. liceumok:

Marosvásárhely, jelentkezett	16,	átment	7 = 43'75 ⁰ /o;
Székelyudvarhely, „	16,	„	4 = 25'— „ ;
Kolozsvár (fiu) „	25,	„	6 = 24'— „ ;
Kolozsvár (leány) „	5,	„	4 = 80'— „ ;
Sepsiszentgyörgy „	21,	„	13 = 61'9 „ ;
Zilah „	8,	„	2 = 25'— „ ;
Nagyenyed „	16,	„	10 = 62'5 „ .

Az összes ref. liceumokból jelentkezett 107, átment 46 = 42'99⁰/o.

A leggyengébb eredményt mutatja a kolozsvári fiu- s a legjobbat a kolozsvári leánygimnázium.

Unitárius liceumok:

Kolozsvár, jelentkezett	24,	átment	8 = 33'33 ⁰ /o;
Székelykeresztur, „	13,	„	2 = 15'38 ⁰ /o.

Az unitárius liceumokból jelentkezett összesen 37, átment 10 = 27⁰/o.

Összevéve már most a r. kath., ref. és unit. felekezeti iskolákat, jelentkezett összesen 253, átment 91 = 35'96⁰/o. A tavaly jelentkezett összesen 286, átment 71 = 24'82⁰/o. A jelentkezettek száma kevesebb 33-mal, az átmentek száma nagyobb 11'14⁰/o-kal. Ha mostan ezt a 35'96⁰/o-os eredményt az erdélyi országos eredménnyel, a 47'68 %-al vetjük össze, azonnal nyilvánvaló lesz, hogy a bizottságok az idén sem tudtak a nemzeti elfogultságtól teljesen mentesek maradni. A segesvári bizottság előtt 40 magyar ifju közül csak 6 = 15% ment át. Tudjuk nagyon jól s a későbbiekben egynehányra rá is fogunk mutatni, hogy a magyar iskolák sikeres működését egy csomó olyan akadály gátolja, melyeket mindezideig nem lehetett az útból eltávolítani. De azt is tudjuk, hogy az állami intézetek sincsenek megkímélve ilyen és másfajta bajoktól és akadályoktól. Azt pedig nem vagyunk hajlandók hinni, hogy az állami intézetek jobb eredményében ez intézetek jobb tanítására, komolyabb munkájára s általában magasabb értelmi színvonalára lehessen következtetni.

A bakkalaureátusi vizsgálatokon szerzett tapasztalatainkat a következőkben foglalhatjuk össze:

Román nyelv és irodalom: Ebben a tekintetben semmi lényegesebb panaszt nem hallottunk. Egyik intézet vezetősége felemlíti, hogy a kérdéseknél különös súly esett az olvasmányokra s ezért a feleleteknek ez a része nehezen ment, mert a még mindig fennálló nyelvi nehézségek miatt a magánolvasmány tulságos sok időt vesz igénybe. Baj az is, hogy sok intézetnek még nincs román nyelvtanára, hanem félig kész vagy egészen kezdő tanárjelöltekkel kísérletezik, akiknek nincs még

kialakult tanítási formájuk. Egyik kolozsvári bizottságnál a román nyelv kérdezési módja kifogástalanul helyes, bátorító és bizalmat keltő volt. Külön kérdéseket kaptak a régi és új irodalomból; az újból legtöbbször olvasmányaikról kellett beszámolniuk. A feleletek általában jók voltak. A bizottságnak nem volt oka panaszolni, hogy a fiuk nem bírják az államnyelvet.

Több panasz és elégedetlenség hangzott el a *történelem* kérdezési módja ellen. A kérdések között csak nagy ritkán, elvétve voltak összefoglaló áttekintések. A legtöbb kérdés részletező volt; adatok, évszámok emlékezetbe vésését kutató, ami a bakkalaureátusi vizsgálati utasítás szellemének egyáltalában nem felel meg. Egyik bizottság szigorúan vizsgálta a román-magyar vonatkozású történelmi események tudását, ami elvileg csak helyeselhető. De az ilyen vizsgáló mód feltételezi e szempont szerint szerkesztett tankönyv használatát s a tanárnak az ilyen vonatkozásokat kidomborító előadását. Ha ilyen tankönyv, ilyen magyarázat nincs, akkor az ilyen kérdések zavarba hozzák a felelőt. Helyes eljárás a vizsgálatnál az volna, hogy a tanuló két kérdést kapjon: egyet, amely valamely történelmi esemény részleteit tudakolja és egyet, amely valamely nagyobb egész, korszak vagy irány általános jellemzését kívánja. Az elhibázott kérdezési mód miatt a feleletek általában gyengék voltak. Igen részletezők voltak a *földrajzi* kérdések is. Minthogy azonban a földrajzot, melyet ez az évfolyam a IV. osztályban még nem tanult, a VIII. osztály tantervébe bevették a magyar intézetek, a feleletek általában megfelelők voltak. Ugyanezt mondhatni az *alkotmánytanról* is, melynek kérdező tanára az egyik kolozsvári intézetnél a nehezebb jogi fogalmakat magyarul is megmondta a tanulóknak.

Több észrevétel hangzott el a *latin írásbeli* tárgyában. Ez az évfolyam annak idején a III—IV. osztályban a tanterv változása miatt nem tanulta a latint. Az egyik bizottságnál (Balázsfalva) a latin vizsgáló tanára regáti volt, nem tudott magyarul s a dolgozatokat a bizottságnak magyarul tudó, de nem latin szakos tagja közvetítésével bírálta meg. Könnyű elképzelni, hogy milyen lehetett a bírálat. Előrelátóbb tanárok azon a hiányon, hogy ez évfolyam két évig nem tanult latint, úgy igyekeztek segíteni, hogy külön órákat adtak a tanulóknak. Minden tiszteletre és elismerésre méltó buzgóság, de a kérdésnek más vonatkozása is van: az t. i., hogy helytelen dolog az iskola egész oktató munkáját, szellemét egy vizsgálati rend szempontjába beállítani.

Sok baj volt a *franciával*. Az egyházak megbízottjai azt az ígéretet kapták a minisztertől, hogy magyarból franciára fordítandó szöveget kapnak. Az ígéret csak ígéret maradt: románról kellett franciára fordítaniuk szótár nélkül. Igaz, hogy egyik-másik bizottság a szöveget magyarul is lediktálta, de más baj is volt. A franciát az erdélyi román állami intézetek hét éve, a

róm. kath. felekezeti intézetek hat éve, a protestáns felekezeti intézetek három éve tanítják. És e különböző készültsgű tanulók egy csoportba beosztva ugyanazt a tételt kapták. Igaz, hogy a jelentések szerint a tételek nem voltak nehezek. De az igazság és a helyes didaktikai elvek semmibevevését jelenti az az eljárás, amelynél egészen különböző előkészültsgű tanulók egyforma nehézségű tételt kapnak s ugyanazon mérték szerint osztályoztatnak. Ez volt az oka annak, hogy a franciából nagyon sokan buktak s a francia írásbelinek ez az eredménye az egész vizsgálat végső osztályozására is súlyosan kihat. Mert ha valaki ugyanazon tárgyból az írásbelin is, a szóbelin is 4-es jegyet kap, lehetnek a többi tárgyakból bármilyen jó jegyei, menthetetlenül elbukik. Aztán a kérdezés módja a szóbelin sem megfelelő. Leülnek négyen az asztal mellé. Ha az egyik nem tud, a kérdező végig mutat az ujjával az egészen. A többi új, önálló kérdést nem kap. Aztán a tananyag rendkívül terjedelmes. Egyik kérdező tanár a társalgásra, másik az irodalomra helyezi a súlyt. A másik baj az volt, hogy a kérdező tanár nem tudott magyarul. Ha a tanuló valamit nem értett meg franciául, románra kellett fordítani a beszédet, ami természetesen nem ment kellő könnyedséggel és gyorsasággal. Tessék csak elgondolni: a magyar anyanyelvű tanuló francia kérdést kap, amelyet vagy megért teljesen, vagy nem s aztán gondolkoznia kell a francia feleleten, ha ez nem megy, kíségetésül rendelkezésére áll a román nyelv, amely szintén vagy megy könnyedséggel vagy nem, de inkább nem, mint igen.

A természetrajzi tárgyak körül nem hallottunk sok panaszt. A tavaly e tárgy körül sok volt a panasz. Úgy látszik, hogy a feleletek általában megfelelők voltak. Vártuk is ezt, mert az idén e tárgyak tanterve már az állammal megegyezett.

Új tantárgy volt a filozófia. Egyik intézet igazgatója panaszolja, hogy a feleletek bizonytalanok voltak s okát abban látja, hogy nincs en tankönyv. Egy másik igazgató azt jelenti, hogy a kérdések nehezek voltak, de a tanár jóindulata ellensúlyozta. Abban a bizottságban, melynek vizsgálását figyelemmel kísérhettem, egészen elfogadható, jó feleleteket hallottam.

Érdemes lesz ezek után a sajtó hangját hallanunk a bakka-laureátusi vizsgák eredményéről.

A magyar sajtó az idén nem foglalkozott érdemlegesen e kérdéssel. Megelégedett azzal, hogy a miniszterium hivatalos jelentését egynehány észrevétellel kíséerte. Az Ellenzék júl. 24. száma közölvén a vizsgák eredményét, pontos adatok hiányában 43—44 % -ra értékelte a kisebbségi iskolák eredményét, ami, mint láttuk, tulságos optimista becslés eredménye. A bakka-laureátusi vizsgában egy súlyos numerus clauzust lát, mely a magyar ifjuság 60 % -ának lehetlenné, vagy legalább is igen nehézé és költségesé teszi az egyetemek látogatását. A román sajtóban szintén hiába keressük a tavalyi meleg érdeklődés

nyomait. Csak kevés és eléggé felületes tudósítást kapunk a kérdésről. A Patria július 8-iki száma a kisebbségi tanulók kolozsvári bizottsága előtt átmentek számát a tavalyihoz képest „örvendetes“-nek mondja, a marosvásárhelyiét „kielégítő“-nek. Az Adeverul július 9-iki száma röviden közli a bakkalaureátusi vizsga eredményét „*Ploieștii meglepő eredmény*“ alcimmal. Itt, amint láttuk, nagy volt a bukások száma (76,47%), a tételek nagyon alacsony színvonaluak, ami arra indította a minisztert, hogy a rossz eredmény okainak megvizsgálására bizottságot küldjön ki. Az Universul július 9-iki száma L. L. jelzéssel „*Bacalaureatul*“ címen vezércikkben foglalkozik a kérdéssel. Megállapítja, hogy az idei eredmény sem örvendetes s keresi az okokat. Egyik okot a tanárok hiányos előkészültségében, a másikat a háború utáni lelki állapotban találja. A kor az oktatásügy újraszervezését kívánja, még pedig oly módon, hogy a szükséges általános ismereteket művészi módon, a tárgyakkal való egyenes és intuitív kapcsolatban, adják át a tanulóknak. Kifejezi azt a nézetét, hogy a vizsga nem ad igaz bizonyítékot a tanuló tehetségeiről: az enervált lelki állapot okozza, hogy a jobban készültek megbuknak s a kétséges készülségűek merészségükkel szerzik meg bizonyítványukat. Hibáztatja azt a rendszert, amely egy csomó vizsgálaton épül. Először vizsga a VIII. osztályról, azután a bakkalaureátusi s végül felvételi vizsga a műegyetemre. Mi haszna és értelme van akkor a bakkalaureátusi diplomának?

A Dimineața július 8-iki száma tudósítást közölt a husii Cuza Voda-liceum évváró ünnepélyéről, melyen az iskolai bizottság elnöke, Radu Chernbach, tartott beszédet. Kiemeli az iskola hiányait a természetrajz és fizika-kémia, valamint az élőnyelvek tanítása tekintetében. Ma, az aeroplan, automobil és drótnélküli telegraf korában, nem szabad többé megengedni és tűrni az olyan tanítást, amely természetrajzot, fizika-kémiát gyakorlatok és laboratoriumi kísérletek nélkül, élőnyelvet folytonos és állandó beszéd és társalgás nélkül akar elsajátíttatni. „Mindenkinek mindig fel kell emelnie szavát a tanítás modern reformja s a tantárgyak modern előadása érdekében.“

A Viitorul július 11-iki számában „*Examenale de bacalaureat. De vorbă cu d. prof. Ștefan C. Joan*“ címen foglalkozik a kérdéssel. Joan az állandó közoktatási tanács tagja, a bakkalaureátusi törvény előadója, a bukaresti Sf. Sava-liceumban működött bizottság elnöke. Szava e kérdésben nagy súllyal esik a mérlegbe. Megkérdezettvén a vizsgák eredményéről, véleményét a következőkben foglalta össze: Ha figyelembe vesszük a nagyszámú bukást és azt, hogy az általános media csak 7,12 s hogy a bizottság bizonyos elnézéssel osztályozott, megállapíthatjuk, hogy a tanulók nem voltak komolyan előkészülve. Oka részben az, hogy a VIII. osztály végzése után nem volt elég idejük a IV–VII. osztály anyagának átismétlésére.

Ha azonban az idei feleleteket a tavalyi írásbeli és szóbeli feleletekkel hasonlítja össze, „észrevehető javulást” talál. Ez pedig örvendetes, mert a kulturális színvonal emelkedését jelenti s a hívatott elemek helyes kiválasztását fogja eredményezni. Hangsúlyozza a bakkalaureátusi vizsga fontosságát, amely mint egy hőmérő mutatja a dolgok állását. Módot ad az iskolai hatóságoknak arra, hogy eljárjanak azokkal a tanárokkal szemben, akik nem készítettek elő kellően a tanulókat. Nem a vizsga a hibás, ha a tanulók gyengék, aminthogy nem a hőmérő hibás, amikor nagy hideget vagy meleget mutat. Szükségesnek tartja, hogy a bizottságokba a legdisztingváltabb és leglelküismeretesebb tanárok neveztesse ki. Ez azonban nehéz, mert díjuk kevés és gyakran nem fogadják el a kinevezést. A bizottságok számát az egész országban 6-ra redukálná s a szegény és szorgalmas tanulók uti- és ellátási költségeit az állam által fedeztetné. Szükségesnek tartja egy részletes Chestionar (kérdések foglalata) összeállítását, hogy a tanuló pontosan tudja, hogy mit kell tanulnia. Minthogy ma ilyen Chestionar nincs, megtörténik, hogy egyes tanárok olyan részleteket kérdeznek, melyekkel a leglelküismeretesebb és legjobban készült tanulókat is zavarba hozzák. Szükséges ez a vizsga azért is, hogy a tanulók készületlenül, rendes, fegyelmezett munkához nem szokva, ne özőnlhessék el az egyetemeket, mint csak néhány évvel ezelőt is, mikor az osztályvizsgák el voltak törölve, az abszolváló vizsgák megkönnyítve, az osztályozás számok helyett minősítéssel történt, a magánvizsgálat nem volt szabályozva. S mikor megtörténhetett, hogy egy gyenge tanuló, aki Bukarestben nem boldogult, Tighinában egy év alatt két vizsgát is tehetett s falusi gimnáziumok nagyon sok gyenge, elmenekült városi gyermeket vizsgáztattak. A tanulmányok színvonalának sülyedésén csak egy komoly bakkalaureátusi vizsga segíthet.

Komoly megszívlelendő szavak, melyekhez hasonlókat már a tavalyi vizsgálatokról szóló tudósításunkban is hallottunk bizottsági elnököktől s melyek egy komoly vizsga szervezését csakugyan megokoltá teszik.

A német sajtó ismert alaposságával szól a kérdéshez. A Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt jul. 17-iki számában a besszarábiai bakkalaureátusi vizsgákról számol be. „Reménnyel és bizalommal” készültek a tanulók, kik közül azonban mégis sokan visszaléptek, részben azért, mert nem érezték magukat kellően előkészülteknek, részben azért, mert jobb mediát akartak kapni. A vizsgáló bizottság ellen komoly ellenvetést nem lehet tenni, mert a kisenevi állami intézetnél részben saját tanáraik voltak a bizottsági tagok és a tarutinoi egyetlen német gimnáziumról elismeréssel nyilatkozott két bizottsági tag. Az átmentek száma a tavalyhoz képest csaknem kétszeres és „csaknem meg lehetnének elégedve az eredménnyel,” ha némileg egyenlően

oszlana el e szám. De az „a rettenetes csalódás“, hogy a tarutinoi német gimnázium tavaly is, az idén is csak egy-egy tanulót bocsátott ki. Fáj a szívük, hogy iskolájuk a sorban utolsó. Oka? Tanulóink a történelemből nem feleltek meg, úgy halljuk. A kérdező tanár az ő német-gyűlöletének engedett teret. „Fájdalmas ezt megállapítani, de más magyarázat nincs.“

A Czernowitzer Allegemeine Zeitung jul. 8-iki száma a majdnem 50%-os bukást „katasztrofális eredmény“-nek mondja. Dacára annak, hogy fenn megígérték, hogy a tavalyi baj okát kikutatják, jóformán semmi egyéb nem történt, mint a bizottság összeállításánál némi engedmény. A tanulóknak, akik nyolc éven keresztül nyilvános intézetekben állami ellenőrzés mellett tanulnak s évről-évre vizsgáznak, egy elényésző kis %-ig sikerrel kellene vizsgáznok. Ez az 50% bukás „komoly intelem,“ hogy az oktatásügyben súlyos szervei hiba van, melyet meg kell találni s modern eszközökkel el kell távolítani. A hiba a szabályzatban van. Bukarest, Ploesti, Buzău, Jasi azon városok között vannak, melyek rossz eredményt produkálnak. — Nem lehet tehát azt mondani, hogy a vizsga a nemzetiségek ellen irányult. Inkább azoknak van igazuk, akik e vizsgában egy rejtett numerus clausust találnak, amely a tanulók egy részét távol akarja tartani az egyetemről. Am ha ez a cél, használjanak más eszközt, nem ezt a „kegyetlen és álnok“ módot, amely az utolsó pillanatban csapja le a sorompót az ifjú előtt. „Ifjúságunk szellemileg biztosan nem oly rossz és csekélyértékű, aminőnek ez az eredmény mutatja. Ez csak azt mutatja, hogy a vizsgálat rendszere hibás és mindenekelőtt azt, hogy a bizottságok e fontos vizsga mély és nagy értelmét nem fogták fel és nem értették meg.“

A Siebenbürgisch Deutsches-Tageblatt jul. 9. számában „A bakkalaureátusi vizsga új áldozatai“ címen vezető cikk tárgyalja a kérdést. Az eredmény még nem teljesen ismeretes az író előtt, de a már ismert adatokból következteti, hogy a jelentkezőknek legalább fele el fog bukni. Pedig a szorgalmas munka és előkészülés nem hiányzott. Mert a tavalyi tapasztalatok alapján tanár és tanuló tisztában volt, hogy mi forog kockán s minő munkát kell végezniök, hogy a követelményeknek megfeleljenek. Hogy az eredmény mégis olyan kedvezőtlen, bizonyítja, hogy ez a vizsga végzetesen ránehezedik az országra és „sohasem fog sikerülni, hogy e vizsgát középiskoláink oktatásába beilleszék.“ A tavaly két kifogás emelkedett a bakkalaureátusi vizsga ellen. Egyik az volt, hogy a szabad szellemű tanítást egy üres vizsgai drill nyomja el. A másik, hogy e vizsgát numerus claususként lehet használni arra, hogy a kisebbségeket az egyetemektől távol tartsák. Az idej tapasztalatok nem erősítik meg a nemzeti irányzatosság vádját. De annál komolyabb a másik aggodalom, hogy e vizsga „végzetes hatással“ lesz az iskola belső életére. Ez a hatás pedig

abban áll, hogy „e vizsgálatra való előkészítés az oktatás egész menetére ártalmas módon kihat.” A névtelen cikkíró védelmére kel a humanus irányú gimnáziumnak, mely ellen a háboru előtt még Németországban is sok panasz hangzott, de az azóta szerzett tapasztalatok igazolták, hogy ez egy olyan becses érték, amely a szellem képzésére, a szellemi rugalmasság és egy átfogó általános műveltség megszerzésére egyenesen pótolhatatlan. A bakkalaureátusi vizsga ezt az irányt, ezt a törekvést teszi lehetetlenné, mikor az egész oktatást a vizsgára állítja be. Ami eddig szabad és lelkes szellemi élet volt az iskolában, azt a bakkalaureátus „sivár vizsgára való előkészületre” változtatja. Végső következtetése: „nem a személyekben, nem a módszerekben van a hiba, hanem a bakkalaureátusi vizsga egész rendszere szerencsétlenség országunk iskola ügyére, tehát el kell tűnnie.” „Az állam maradjon meg a maga tulajdonképeni jogánál: az iskolai tevékenység ellenőrzésénél az iskolai év folyamán s ne avatkozzék bele döntő joggal a vizsgákba.”

A bizottságok általában szerencsésebben voltak összeállítva, mint a tavaly. Az idén pl. nem történt meg az, hogy a speciális tárgyak (természetrész, filozófia) kérdező tanára ne tudott volna magyarul s tolmács útján feleltetett volna. De az az idén is előfordult, hogy a latin és francia tanára nem tudott magyarul s a latin tanár magyarul tudó nem szakos társa segítségével vizsgálta felül és osztályozta a dolgozatokat s a francia tanár a felelet akadályait és hézagait nem magyarul, hanem románul igyekezett áthidalni. Ennek többé nem volna szabad megismétlődnie.

A Siebenbürgisch Deutsches-Tageblatt jul. 8-án „Kisebbségi iskolai kérdések Bukovinában” címen örömmel könyveli el a kormánnyal kötött paktum eredményeit, ami miatt a román ellenzék támadja is a kormányt, de a szociáldemokraták keveslik az engedményeket. Ez engedmények:

1. Csernovitzban és környékén egy csomó népiskolában német párhuzamos osztályokat állítottak; olyan helyiségekben pedig, ahol németek kevesebb számmal vannak, a német nyelvnek nagyobb heti óraszámot engedélyeztek.

2. A Bukovinából áthelyezett német tanárokat visszahelyezték.

3. A bakkalaureátusi vizsgáló bizottságba a tavalyival ellentétben nagyobb részben bukovinai tanárokat neveztek ki, *köztük egynehány kisebbségit s ezek között két németet.* Vajjon mikor remélhetjük mi azt, amit a bukovinai némettség már megkapott?

Nem volna szabad annak sem megtörténni, ami a Popa Liseanu inspector general elnöklete alatt működő bizottságnál esett meg, hogy a latin szövegből a tanár egy állítmányt kifejtett. Amikor ezt észrevették, az írásbelit meg akarták ismételtetni. De a brassói Șaguna-liceum növendékei nem voltak hajlandók új dolgozatot készíteni s nem állottak vizsgára. A

dolgozatírás megisméllése ezért el is maradt. A tételek kiválasztásának módja az volt, hogy a bizottság minden írásbelis tárgyból 10 tételt állított össze s ezek közül egy tanuló egy tételt kihúzott. Ésszerűbb volna a tétel kiválasztását nem a véletlenre bízni.

Különbén a bizottságok működése ellen lényeges észrevétel és kifogás nem emeltetett. Magatartásuk a tanulókkal szemben kifogástalanul előzékeny és udvarias. Sok tagból kiszugárzott elvitatlanul a jóakarát és segíteni-akarás. Hogy mindezek dacára is az eredmény olyan silány, annak sok és különféle természetű oka van.

A legtöbb magyar intézetnek nincsenek rendes román, francia és természetrajz-vegytan tanárai. Kezdő tanárjelöltekkel igyekeznek, ahogy lehet, áthuzni az évet. Ilyen tanárokról sürgősen gondoskodni elsőrendű kötelesség.

Igen sok tantárgyból nincsenek még megfelelő, minden igényt kielégítő tankönyveink. A tanár magyaráz, jegyzeteket írat. Hogy ez milyen nehéz és kevés sikerű munka, azt nem szükség bővebben fejtegetnem. Ilyenekről szintén sürgősen gondoskodni halaszthatatlan kötelességük az iskola-fenntartó egyházi főhatóságoknak. Habár elvileg helytelenítjük azt, hogy az egész iskolai munkát egy kellően át nem gondolt s filius ante patrem módjára kierőszakolt és igen életbeléptetett vizsgálati rendszer szempontja alá helyezték, mégis a gyakorlati siker érdekében azt kell javasolnunk, hogy a felekezeti középiskolák térjenek át az állami tantervre, mert a vizsgáló bizottságnak legkisebb gondja is nagyobb annál, mint hogy a kérdésnél a mi tantervünket figyelembe vegye.

Ugyanez a véleményem a Joan által ajánlott Chestionarról is. Lehetetlen elvileg helyeselni a bakkalaureátusi vizsgán előfordulható kérdéseknek ezt a sematizálását, mégis a gyakorlati szempont — legalább egyelőre átmenetileg — ajánlatossá teszi.

Helytelenítjük a kérdésnek azt a módját, ami gyakorlatban volt a tavaly s az idén is. Azt tartanók helyesnek, hogy a tanuló kapja ki a kérdést s adassék egy néhány percnyi idő, míg a másik felel, a kérdés átgondolására s mondanivalói összefoglalására.

A kisebbségi tanuló jelentékeny tehertöbblettel áll ki versenyre román anyanyelvű tarsával. Az igazság legelemibb követelménye volna — legalább egynehány éven át — a román irodalmi követelményeket vele szemben kissé szűkebb körre szorítani. A magyar uralom alatt a román felekezeti középiskolák — egész helyesen — redukált magyar irodalmi tantervvel működtek. Helyesen, mert quod uni iustum, alteri aequum. Ennek aztán az volna a következménye, hogy ki kellene a román nyelv és irodalom redukált tantervét dolgoztatni s a kormány jóváhagyását megnyerni.

Mult évi szemlénkben¹ felállítottuk azokat az elvi követelményeket, melyek teljesítése mellett a bakkalaureátusi vizsga kisebbségi kultúránk fejlesztését és előhaladását is szolgálná. Ezeket most ismétljük abban a reményben, hogy el kell jönnie az időnek, amikor meghallgattatunk és azok megvalósíttatnak.

1. Legyen a vizsgálat tárgya az anyanyelv és nemzeti irodalom története is.

2. A tanuló választása szerint egy modern nyelv: francia, német, angol.

3. Fordítás az anyanyelvről a modern nyelvre.

4. Az érettség megvizsgálásának és a világnézet kialakításának egyik legsikeresebb eszközéül a filozófia.

5. A vizsgáló bizottság összeállítása úgy, hogy a felekezeti (kisebbségi) iskolák is megfelelően képviselve legyenek.

6. Az osztályozás mai, sokszor képtelen eredményekre vezető módja helyett egy más, ésszerű minősítés.

Dr. Gál Kelemen.

¹ L. Erdélyi Irodalmi Szemle, 1926. 1. sz.